

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Œeyh Œa'bân-ı Velî'nin Halifelerinden

Sûfî Mehmed PaŒa Dârûlhadisi Mûderrisi

Kastamonulu Muharrem Efendi ve Eğitim ve Öğretimde Altın Kurallar (Terđîbü'l-mûte'allimîn)

Doç. Dr. Bekir TATLI

Dizgi ve sayfa tasarımı: Bekir TATLI

ISBN: 978-605-64062-0-1

Baskı: Ekrem Matbaası
Tepebađ Mh. 27038 sk. No: 21
Seyhan / ADANA

Tel: (0322) 363 05 16 ; Faks: 363 45 37
e-posta: ekremofset@mynet.com
ekremofset@hotmail.com
www.ekremofset.com

© Bütün yayın hakları yazara aittir.

1. Baskı, Adana 2013.

İsteme adresi:

e-posta: btatli@cu.edu.tr

Œeyh Œa'bân-ı Velî'nin Halifelerinden
Sûfî Mehmed PaŒa Dârülhadisi Müderrisi
Kastamonulu Muharrem Efendi

ve

Eğitim ve Öğretimde Altın Kurallar

(Terđîbü'l-müte'allimîn)

Doç. Dr. Bekir TATLI

BEKİR TATLI, 1973 yılında Üsküdar'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini memleketi Kastamonu'da tamamladı. 1991'de Kastamonu İmam Hatip Lisesi'nden, 1996'da Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Kocaeli Gebze İmam Hatip Lisesi'nde meslek dersleri öğretmenliği yaptı. 1999 yılında Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslâm Bilimleri Hadis Anabilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi oldu. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisansını (2000), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde doktorasını (2005) tamamladı. Aynı yıl vatanî görevini ifa etti. 2009'da Yardımcı Doçent, 2011'de Doçent unvanı aldı. Halen Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki öğretim üyeliği görevine devam etmekte olan yazar, evli ve iki çocuk babasıdır.

Kitapları:

- *Âyet ve Hadislerde İsrâ ve Miraç Olayı*, Adana 2008.
- *Cibrîl Hadisi ve İslâm Düşüncesine Yansımaları*, Adana 2009.
- *Mimarî Hadisleri- Türk-İslâm Mimarîsini Taçlandıran Peygamber Sözleri*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2012.

İthaf

*Kastamonu ve Anadolumuzun mânevî direklerinden
Şeyh Şa'bân-ı Velî Hazretleri'nin aziz hatıralarına...*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	1
------------	---

BİRİNCİ BÖLÜM

MUHARREM EFENDİ'NİN HAYATI ve ESERLERİ

MUHARREM EFENDİ'NİN HAYATI	7
İSTANBUL SÛFÎ MEHMED PAŞA DÂRÜLHADİSİ	14
MUHARREM EFENDİ'NİN ESERLERİ	19
1. <i>el-Kavlü'l-bedî' fî's-salâti ale'l-Habîbi's-Şefî'</i> :.....	20
2.1. <i>Risâle</i> :	21
2.2. <i>Terğîbü'l-müte'allimîn</i> :.....	22
2.3. <i>Terğîbü'l-ilm ve'l-amel</i> :	27
2.4. <i>Faziletü'l-ilm</i> :	28
2.5. <i>Ta'lîmü'l-müte'allim</i> :	28
2.6. <i>Ta'lîmü'l-müte'allim li terğîbi tâlibi'l-ilm</i> :	29
3. <i>Mültekadât</i> :	29
ŞEYH MUHARREM EFENDİ'NİN FAZİLETİNE DAİR ANLATILANLAR.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

TERĞİBÜ'L-MÜTE'ALLİMİN'İN ÇEVİRİSİ

BİRİNCİ KONU	43
İ'tikâdiyyât (İnanç Konuları).....	43
İKİNCİ KONU	45
İlmin, ilim ehlinin ve ilim öğretmenin fazileti	45

ÜÇÜNCÜ KONU	55
İlim öğretmenin ve öğrenmenin fazileti ve öğretmenlerin âdâbı ve onlara saygı	55
DÖRDÜNCÜ KONU	65
İlim, hoca ve arkadaş seçimi ile öğrenme esnasındaki niyet	65
BEŞİNCİ KONU	69
Derse başlangıç, dersin miktarı, tekrarı, müzakere ve istifade	69
ALTINCI KONU.....	74
İlim tahsili zamanında Allah <i>Azze ve Celle'</i> ye tevekkül	74
YEDİNCİ KONU	78
Ciddiyet, düzen ve kararlı olma	78
SEKİZİNCİ KONU.....	81
İlim öğrenme esnasındaki takva.....	81
DOKUZUNCU KONU	85
Hafızayı güçlendiren ve unutkanlığa sebep olan şeyler	85
ONUNCU KONU	90
Rızkı artıran, azaltan ve ömrü uzatan şeyler	90
SONUÇ.....	99
KAYNAKLAR	105

ÖNSÖZ

2012 yılında Kastamonu Üniversitesi tarafından düzenlenen Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu olmasaydı belki de bizim böyle bir çalışma yapmamız mümkün olmayacaktı. Ne zaman ki Kastamonu'nun ve belki de daha doğru bir tabirle Anadolu'nun en önemli manevî kilometre taşlarından biri olan Şeyh Şa'bân-ı Velî ile ilgili bir bilgi şöleni yapılmaya karar verildi, işte o zaman -tabii biraz da onunla aynı memleketin bir evlâdı olmanın getirdiği duyguyla- bizim bu konuda nasıl bir katkı sunabileceğimiz noktasında içimizde bir duygu ve düşünce fırtınası kendiliğinden oluşuverdi.

Konuyla ilgili olarak çeşitli istişare ve görüş alış-verişlerine devam ettiğimiz sırada, yine Kastamonulu olan meşhur velî Benli Sultan Hazretleri ile ilgili titiz bir kitap çalışmasına imza atan, kadim dostum Nail Karagöz'ün dikkat çekmesiyle ve elbette ki bir sevk-i ilâhî ile ilgimiz bir anda Şeyh Muharrem Efendi adındaki bir zata yöneldi. Kendisinin dikkat çekici ve kayıtsız kalamayacağımız birkaç yönü olduğunu fark etmemiz uzun sürmedi. Her şeyden önce bu zat Şeyh Şa'bân-ı Velî Hazretleri'nin yakın dostuydu. Aynı zamanda Kanûnî Sultan Süleyman Han'ın göz bebeği olarak Mimar Sinan'a yaptırdığı Süleymaniye Camii'nin ilk resmî vâizi olma şerefine ermiş eşsiz bir hitabet ustasıydı. Şeyhülislâm Ebussuud Efendi'nin yakın arkadaşı olduğundan söz ediliyordu.

Onu biraz daha yakından incelemeye koyulduğumuzda ise çeşitli eserleri bulunduğunu, üstelik bunlardan bir kısmının da

ulaşılabilir durumda olduğunu gördük. Bütün bunlara ilave olarak, belki de kendimiz de Hadis ilmine merak duyan bir araştırmacı olduğumuzdan dolayı, Muharrem Efendi'nin İstanbul Sûfi Mehmed Paşa Dârülhadisi hocalarından biri olduğunu öğrendiğimiz anda, bizim onu daha yakından tanıyıp tanıtmanın kaçınılmaz olduğunu hissettik. Şartlar bu şekilde gelişmişken bizim bunlara kayıtsız kalamayacağımız anlaşıldı ve bu araştırmayı daha ileri boyuta taşımamızın gerekliliği artık kendiliğinden ortaya çıkmış oldu. Nitekim kayıtsız da kalmadık diyebiliriz.

Öncelikle Muharrem Efendi hakkında mümkün olduğunca ayrıntılı ve ilk kaynaklara dayalı bir bilgi sunmaya gayret ettik. Ayrıca ona ait olan ve İslâm'da eğitim ve öğretimde dikkat edilmesi gereken konuları ele aldığı *Terğîbü'l-müte'allimîn* adlı risâlenin baştan sona kadar tercüme edilmesine çalıştık. Bu esnada ibareleri farklı nüshalardan karşılaştırma fırsatı bulduk. Çalışmamızın ilerleyen safhalarında kaynak tahlil ve tenkitleri yapmanın da gerekli olduğunu anladık ve bu amaçla risâlede kullanılan bütün atıfların yerlerini bulup işaret etmeye özen gösterdik. Bunlardan bulamadıklarımızı da açıkça ifade ettik. Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, diğer eserlerden yapılan alıntılardan önemli bir kısmını Allah'ın izniyle bulmayı başardık, pek azının kaynağına ise ulaşamadık. Bu açıdan bakıldığında, kaynak tahkikleri sayesinde risâlenin oldukça kullanışlı hale geldiğini söyleyebiliriz.

Terğîbü'l-müte'allimîn, *Terğîbü'l-ilm ve'l-amel*, *Fazi-letü'l-ilm*, *Ta'lîmü'l-müte'allim* gibi farklı isimlerle kaydedilen fakat gerçekte aynı olan söz konusu risâlenin çeşitli nüshaları olup bunlardan tespit edebildiklerimiz şöyledir:

1. Mektebetu Câmîati'l-Melik Suûd, Yazmalar Bölümü, no: 6455, f 6/1310, 1b-26b.
2. Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, 37 Hk 2396/2, 93b-122a. Bu nüshanın sonunda risâlenin 1016 (1607/1608) yılının Cemâziye'l-evvel ayının ilk günlerinde tamamlandığı belirtilir. Dolayısıyla risâlenin Kastamonu nüshası oldukça eskidir ve müellifin ölümünden yaklaşık 45 yıl sonra yazılmıştır.
3. Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, arşiv no: 10 Hk 69/1, istinsah tarihi: 1119/1706, istinsah yeri: Kırım, 1b-8b.
4. Millî Kütüphane, 06 Mil Yz. A 7020/2, istinsah tarihi: 1135/1722, 62b-103b.
5. Millî Kütüphane Eskişehir İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, arşiv no: 26 Hk 561/1, istinsah tarihi: 1094/1682, 1a-16b (başı eksik).
6. İstanbul Yazma Eser Kütüphanesi Antalya Tekelioğlu İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, arşiv no: 07 Tekeli 854/3, istinsah tarihi: ?, 119b-126a.
7. İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu, arşiv no: 34 Ae Arabi 4349/2, istinsah tarihi: 1325, yaprak: 3-11.
8. Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, arşiv no: 42 Kon 660/4, istinsah tarihi: ?, 23b-34b.
9. Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, arşiv no: 19 Hk 4353/4, istinsah tarihi: ?, yaprak: 54b-74b.
10. (Muhtemelen şu kayıt da ona ait): Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphanesi, arşiv no: 19 Hk 2198/2, istinsah tarihi: 1114, yaprak: 25b-33a.

Bu nüshalardan ilk beşini elde etme ve inceleme fırsatı bulabildik. Bunlar büyük oranda birbiriyle uyumlu olmakla birlikte zaman zaman aralarında önemli sayılabilecek bazı farklılara raslamamız da mümkündür. Bu sınırlı çalışmamızda

bütün nüshalardaki yazım farklılıklarına tek tek işaret etmemiz elbette mümkün değildir. Takip edeceğimiz yol, bunlardan birini esas almak ve diğer birkaçına parantez içinde işaret etmek olabilir. Bu nedenle biz bunların içinde, diğerlerine göre metninin daha tam olduğunu düşündüğümüz Suud nüshasını merkeze almayı ve onunla bazen bariz biçimde farklılık gösteren Kastamonu nüshasındaki farkları da [...] şeklinde köşeli parantezle belirtmeyi tercih ettik. Kitabın sonunda bu iki nüshanın metinlerini görmek mümkündür.

Sunduğumuz bu çalışmanın ortaya çıkmasına vesile olan Şeyh Şa'bân-ı Velî Hazretleri ve Kastamonulu Muharrem Efendi'ye Allah'tan rahmet temenni ediyor, şefaatlarını arzu ediyorum. Ayrıca kitabımızın hayırlar getirmesini Cenab-ı Hak'tan diliyorum. Çalışmamıza temel teşkil eden özellikle Suud ve Kastamonu nüshalarının temini için yardımlarını esirgemeyen, böylelikle kitabın basılmasına önemli katkılarda bulunan değerli iki araştırmacı ve gönül insanı Doç. Dr. Hayri Kaplan ve Nail Karagöz'e de bilhassa teşekkürü bir borç biliyorum.

Çalışmak ve gayret etmek bizden; başarıya iletmek ve kusurları örtüp affetmek Yüce Allah'tan'dır.

Bekir TATLI
Adana